

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04
21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR.PT.24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29-40-89

BS/9/6/93

NASTROJE SPOŁECZNE W STYCZNIU '93

Komunikat z badań

Warszawa, styczeń 1993 r.

Miesiąc temu, w grudniu '92, wyniki badań CBOS wskazywały na znaczne pogorszenie się nastrojów społecznych. W styczniu¹ oceny aktualnej sytuacji, generalnie rzecz biorąc, nie zmieniły się, lecz w oczekiwaniach społeczeństwa dotyczących przyszłości jest nieco mniej pesymizmu niż przed miesiącem.

Oceny aktualnej sytuacji

Obecnie nieco mniej osób niż w grudniu '92 uważa, że sytuacja kraju zmierza w złym kierunku. Jednak odnotowana różnica jest niewielka i pozostaje w granicach błędu standardowego.

Tabela 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju idzie w dobrym, czy też w złym kierunku?"
w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań:									
	I '92	II '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Dobry	21	18	16	11	22	19	24	25	19	19
Zły	63	63	64	74	59	61	57	51	65	62
Trudno powiedzieć	16	19	20	15	19	20	19	24	16	19

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (31) przeprowadzono w dniach 15-17 stycznia 1992 r. na 1208-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności kraju.

Oceny obecnego stanu polityki, gospodarki i warunków życia ludności nie zmieniły się w ciągu ostatniego miesiąca. Nadal więc krytycyzm zdecydowanie przeważa nad korzystnymi opiniami o tych dziedzinach (sytuację polityczną uważa za złą 45% badanych, gospodarczą - 69%, a materialne warunki życia ludzi - 81% respondentów).

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce?
w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Dobra	9	7	3	6	6	9	11	7	6
Ani dobra, ani zła	40	31	27	32	37	35	37	32	33
Zła	38	48	59	48	40	38	34	46	45
Trudno powiedzieć	13	14	11	13	17	18	18	15	15

Tabela 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce?"
w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Dobra	3	2	2	2	3	4	6	5	4
Ani dobra, ani zła	17	18	16	19	18	23	26	21	21
Zła	76	75	78	74	73	67	61	69	69
Trudno powiedzieć	4	5	4	4	6	6	7	5	6

Tabela 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Jak Pan(i) ogólnie ocenia materialne warunki życia ludzi w Polsce?"
w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Dobre	3	2	2	2	2	2	2	2	2
Ani dobre, ani złe	16	16	14	18	15	17	19	13	14
Złe	78	78	80	77	78	76	72	82	81
Trudno powiedzieć	3	4	4	3	5	5	7	3	4

Nieznacznie natomiast poprawily się opinie o warunkach materialnych gospodarstw domowych respondentów oraz o sytuacji ich zakładów pracy. Są to jedyne dziedziny, których stan jest oceniany nieco lepiej niż przed miesiącem.

Tabela 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego?"

w procentach

Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Złe	49	51	45	44	45	42	41	47	43
Ani dobre, ani złe	43	38	43	43	43	46	45	42	44
Dobre	8	11	11	13	12	12	14	11	12

UWAGA: do V '92 r. zamiast kategorii "ani dobre, ani złe" stosowano kategorię "średnie".

Tabela 6. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację Pana(i) zakładu pracy?"

w procentach

Oceny	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Dobra	19	16	16	17	20	19	20	20	19
Ani dobra, ani zła	27	25	29	33	32	33	33	27	30
Zła	51	56	54	47	43	42	39	47	42
Trudno powiedzieć	3	3	1	2	5	5	5	3	5

Prognozy na najbliższy rok

Jak już wspomnieliśmy, prognozy dotyczące najbliższego roku są nieco mniej pesymistyczne niż przed miesiącem. Jest to związane przede wszystkim ze zmniejszeniem się liczby osób spodziewających się pogorszenia sytuacji.

Obecnie mniej osób niż w grudniu '92 (o 6 punktów procentowych) sądzi, że pogorszy się ogólna sytuacja kraju. Nadal jednak ponad trzykrotnie więcej jest respondentów wyrażających takie przekonanie niż oczekujących poprawy.

Tabela 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "A jak Pan(i) sądzi, jak to będzie w ciągu najbliższego roku? Czy spodziewa się Pan(i), że sytuacja w Polsce - ogólnie rzecz biorąc - poprawi się, pogorszy się, czy też nie zmieni się?"

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Poprawi się	19	14	12	26	20	16	18	13	13
Nie zmieni się	28	33	30	37	34	38	36	29	33
Pogorszy się	46	43	50	28	35	37	35	50	44
Trudno powiedzieć	6	9	7	9	12	9	11	8	10

Grupa osób uważających, że pogorszy się sytuacja gospodarcza kraju zmniejszyła się w stosunku do wyników grudniowych o 9 punktów procentowych. Obecnie liczba pesymistów jest taka sama jak grupa osób przekonanych o stagnacji. Mniej (o 6 punktów) jest też badanych uważających, że materialne warunki życia ludzi będą gorsze niż obecnie. Prognozy zmian sytuacji politycznej nie zmieniły się istotnie.

Tabela 8. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce: poprawi się, nie zmieni czy pogorszy się?"

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Poprawi się	20	16	13	23	22	17	18	14	16
Nie zmieni się	31	36	30	37	31	37	40	31	34
Pogorszy się	39	36	44	24	31	31	28	44	35
Trudno powiedzieć	9	12	14	15	16	15	14	11	16

Tabela 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku materiałne warunki życia ludzi w Polsce: poprawią się, nie zmienią, czy pogorszą się?"

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Poprawią się	10	9	9	14	13	10	10	7	9
Nie zmieniają się	24	30	24	36	28	30	33	23	26
Pogorszą się	59	53	58	38	46	48	46	62	56
Trudno powiedzieć	7	8	10	12	13	12	11	8	9

Tabela 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce: poprawi się, nie zmieni, czy pogorszy się?"

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Poprawi się	24	19	16	30	22	18	19	13	14
Nie zmieni się	41	37	32	37	39	42	41	43	42
Pogorszy się	19	24	29	11	16	18	17	26	24
Trudno powiedzieć	16	20	23	21	23	22	23	18	20

Najkorzystniejsze zmiany zanotowano w prognozach sytuacji zakładów pracy oraz rodziny respondentów. Nie tylko bowiem zmniejszyła się (o 9 punktów) liczba osób spodziewających się ich pogorszenia, ale też wzrosła liczba osób oczekujących poprawy.

Trzeba jednak zaznaczyć, że we wszystkich omawianych tu sferach więcej osób oczekuje pogorszenia niż poprawy sytuacji. Istotny jest także fakt, że obserwowana poprawa nie jest na tyle duża, by zniwelować skutki załamania się nastrojów w grudniu '92. Opinie respondentów w niemalże wszystkich badanych kwestiach są gorsze i bardziej pesymistyczne niż w listopadzie ubiegłego roku.

Tabela 11. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja Pana(i) zakładu pracy poprawi się, nie zmieni czy pogorszy się?"

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań								
	I '92	III '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Poprawa	15	12	13	7	13	13	12	10	14
Bez zmian	34	28	34	9	41	38	40	31	33
Pogorszenie	39	47	37	6	25	30	28	43	34
Trudno powiedzieć	10	13	15	16	20	19	17	14	15

Tabela 12. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło: lepiej, tak samo, czy gorzej?"

w procentach

Prognozy	Wskazania respondentów według terminów badań:							
	I '92	V '92	VII '92	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93
Lepiej	16	12	18	16	14	15	9	15
Tak samo	33	29	39	37	38	41	34	34
Gorzej	33	37	25	30	31	30	43	34
Trudno powiedzieć	18	22	17	17	17	14	14	18

Obserwujemy to w odpowiedziach na kolejne pytania ankiety. *Nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji kraju* - tę opinię podziela w styczniu 68% ankietowanych, podczas gdy w listopadzie '92 uważało tak 58% respondentów. Odpowiedź alternatywną - *wszystkie ważne sprawy są w dobrych rękach* wybiera obecnie zaledwie 9% badanych, czyli o 7 punktów procentowych mniej niż przed dwoma miesiącami.

Zwiększyła się także w tym okresie (o 9 punktów) liczba osób zgadzających się z opinią, że *obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski*.

Tabela 13

w procentach

Czy uważa Pan(i), że:	Wskazania respondentów według terminów badań:				
	I '92	III '92	V '92	IX '92	I '93
- obecny okres to wstęp do otrząśnięcia się Polski z trudności czy też	48	39	30	41	38
- obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski	36	38	50	34	43
Trudno powiedzieć	16	23	20	25	19
<hr/>					
- wszystkie ważne sprawy w kraju są w dobrych rękach czy też	12	10	5	16	9
- nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju	69	68	77	58	68
Trudno powiedzieć	19	22	18	26	23

W ciągu ostatnich dwóch miesięcy nieznacznie wzrósł pesymizm w opiniach o efektach ponoszonych dziś wyrzeczeń. Dominujące w społeczeństwie przekonanie, że ludzie nie wierzą, iż obecne wyrzeczenia przyniosą w przyszłości poprawę, wyraża obecnie jeszcze więcej osób niż w październiku '92.

Tabela 14. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Które ze stwierdzeń jest bliższe temu, co mówią Pana(i) znajomi i ludzie, z którymi Pan(i) rozmawia?"
w procentach

Kategorie odpowiedzi	Wskazania respondentów według terminów badań:	
	X '92	I '93
Uważają, że jest ciężko, ale trzeba ponieść te ciężary po to, aby w przyszłości było lepiej	22	22
Uważają, że jest ciężko i nie bardzo wierzą, że obecne wyrzeczenia przyniosą poprawę	67	71
Inna odpowiedź	1	2
Trudno powiedzieć	10	6

*

*

*

Pomiędzy grudniowym a styczniowym badaniem CBOS sondującym nastroje społeczne miały miejsce strajki na Śląsku. W grudniu - tuż przed ich wybuchem - nastroje znacznie się pogorszyły. Mieliśmy wtedy do czynienia z efektem działania wielu czynników. W styczniu obserwujemy nieznaczną poprawę opinii, zwłaszcza w kwestiach dotyczących przyszłości. Być może na zmniejszenie się pesymizmu społeczeństwa wpłynęło między innymi kompromisowe zakończenie strajku, w którym żadna ze stron nie poniosła ani zdecydowanej porażki, ani zdecydowanego zwycięstwa. Przypuszczenie to zdaje się potwierdzać fakt, że korzystne zmiany zanotowano przede wszystkim w prognozach przyszłości zakładów pracy i przewidywaniach dotyczących sytuacji rodziny respondenta. Pewne nadzieje mogła też wzbudzić w niektórych grupach zapowiedź dekretów rządowych, w innych na zmianę opinii mogło wpłynąć to, że minął grudzień - miesiąc, w którym zła sytuacja materialna szczególnie daje się we znaki. Poprawa nastrojów nie jest jednak na tyle duża, by zniwelować skutki ich załamania się w grudniu '92.

A N E K S

Ocena kierunku zmian sytuacji w kraju

(%)

	Dobry	Zły	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	19	62	19	1208
Płeć				
Mężczyźni	20	62	18	555
Kobiety	18	62	20	652
Wiek				
do 24 lat	15	68	17	145
25-34	21	61	18	221
35-44	18	61	21	268
45-54	22	61	17	176
55-64	21	61	18	218
65 lat i więcej	15	62	23	180
Miejsce zamieszkania				
Wieś	13	70	18	468
Miasto do 20 tys.	22	66	13	138
od 21 do 100 tys.	14	65	21	228
101-500 tys.	22	54	24	216
501 tys. i więcej mieszk.	38	43	18	158
Region				
Północny	20	67	13	143
Zachodni	14	67	19	129
Środkowo-zachodni	14	71	15	181
Środkowy	21	63	16	243
Wschodni	18	63	18	137
Południowo-wschodni	22	53	25	194
Południowo-zachodni	22	53	26	181
Wykształcenie				
Podstawowe	13	66	21	501
Zasadnicze zawodowe	12	71	18	301
Średnie	29	55	16	311
Wyższe	43	35	22	94
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	35	42	24	84
Prac.umysł.niż.szczebła	33	54	13	85
Pracownicy fiz.- umysł.	25	61	14	48
Robotnicy wykwalifikowani	13	70	16	115
Robotnicy niewykwalifik.	12	60	28	70
Rolnicy	13	78	10	102
Prywatni przedsiębiorcy	10	80	10	41
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	18	61	21	417
Uczniowie i studenci	34	53	13	38
Bezrobotni	12	65	23	111
Gospodynie domowe i inni	18	57	24	92
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	10	72	18	125
500 tys. - 999 tys.	13	70	18	352
1000 tys. - 1499 tys.	16	64	20	323
1500 tys. - 1999 tys.	25	56	19	187
2000 tys. i powyżej	35	45	20	197
Ocena własnych war. mater.				
Złe	14	71	15	523
Średnie	18	60	22	534
Dobre	41	37	21	149
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	55	14	93
Raz w tygodniu	17	60	22	685
Kilka razy w roku	16	68	16	307
W ogóle nie uczestniczy	25	62	13	122